

SMĚREM K EKONOMICE DOBRÉHO ŽIVOTA (WELLBEING ECONOMY)

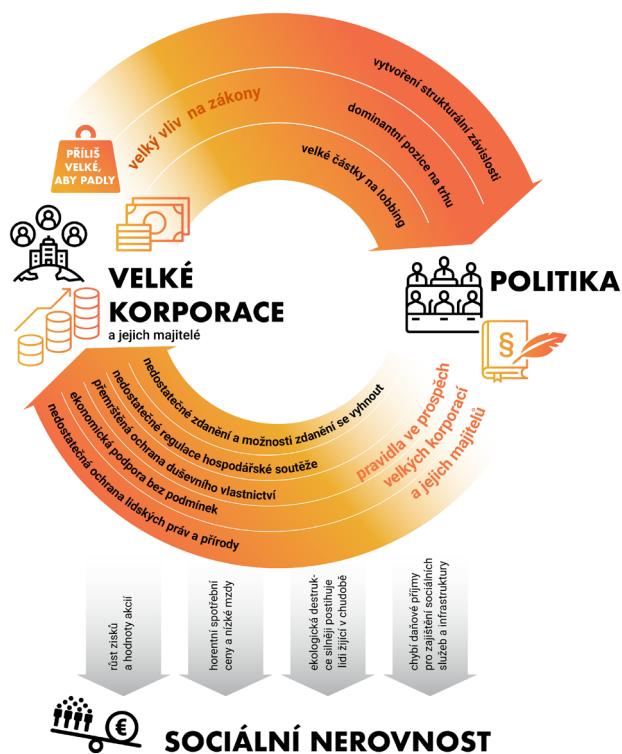
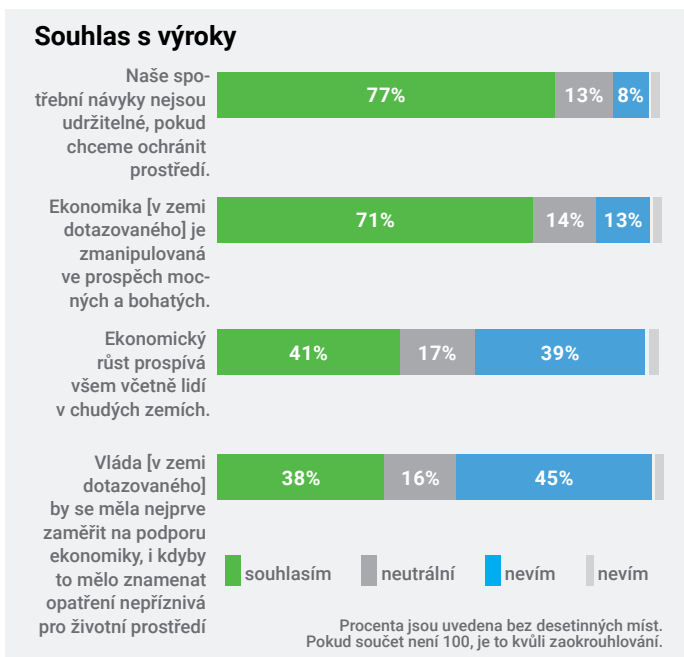
VYTVÁŘET LIDSKÉ PROSTŘEDÍ, KTERÉ JE SOCIÁLNĚ SPRÁVEDLIVÉ A EKOLOGICKY UDRŽITELNÉ

Je načase, abychom jako lidé budovali ekonomiku, která skutečně zlepšuje život všech lidí – v Evropě stejně jako v ostatních částech světa. Ekonomiku, která skutečně překoná vykořisťující struktury v globálním měřítku a nebude je reprodukovat; umožní účast všech lidí na rozhodování a nebude koncentrovat moc v rukou nepatrné elity; bude respektovat, nikoli destruovat přírodu.

Ekonomika závisí na lidech, a ti závisí na přírodě a na zdrojích, které z ní čerpají. Desetiletí neomezeného růstu těžby, výroby a obchodu vedla dosud ke kolosální destrukci. Toto nadměrné využívání zdrojů je důsledkem politických rozhodnutí. Jako organizace občanské společnosti z mnoha částí Evropy požadujeme politickou změnu, která nás přesměruje pryč od současné destruktivní ekonomiky směrem k ekonomice sociální a ekologicky spravedlivé.

Rozpoznat základní příčiny

Existují tři základní příčiny současné krize: minulá a současná nespravedlnost v rámci jednotlivých zemí i mezi nimi; prohlubující se sociální, ekonomická a politická nerovnost spojená s koncentrací moci; posedlost ekonomickým růstem a strukturální závislost na růstu. Naše pozornost se zaměřuje na evropskou ekonomiku a její roli a odpovědnost, jak globální, tak lokální. Jako jeden z největších ekonomických bloků světa má evropská ekonomika ve spojení s ekonomickou politikou významné důsledky pro globální ekonomiku a tedy pro blahobyt a životní šance mnoha lidí na celém světě.

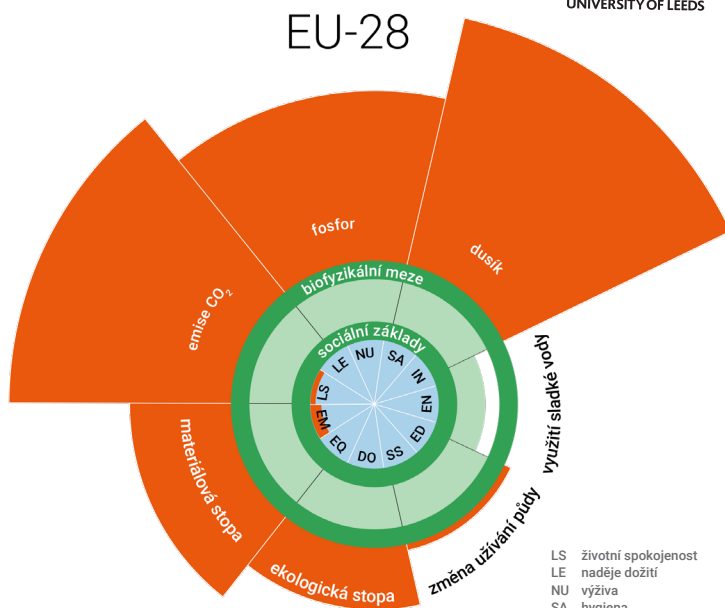
Jak ukazují reprezentativní celoevropské průzkumy, kolem dvou třetin mladých dospělých v Evropě vnímá ekonomiku jako nespravedlivou. Zdroj: grafika upravená z „The perceptions of young Europeans on the interlinkages between climate change and migration. Pan-European Survey. Main multi-country report”, climateofchange.info/ipsosmainreport.pdf.

Jedním z kořenů nerovnosti je takzvaný medicejský začarovaný kruh: situace, kdy ti, kdo už jsou bohatí a mocní, mohou díky svému postavení nepřiměřeně ovlivňovat politická pravidla, tak aby jim zajišťovala ještě větší finanční prospěch. Většina bohatých jednotlivců světa dosáhla své pozice díky vlastnictví velkých korporací a jejich vliv, jejich osobní prospěch a prospěch těchto korporací jsou úzce propojeny.

Bezpečný a spravedlivý prostor pro lidstvo má spravedlivé sociální základy a pevný ekologický strop. K pochopení jak takového stavu dosáhnout se potřebujeme na situaci podívat s odstupem. Nikdy jsme nebyli tak propojeni jako dnes, ale temné stránky systému jsou pečlivě skrývány před pohledy a vědomím většiny evropských spotřebitelů a spotřebitelek.

To, jak my, jako evropští občané a občanky, řídíme naši ekonomiku a co bude povoleno nebo nepovoleno firmám, které mají sídlo v Evropské unii, postihuje životy a živobytí lidí i stav přírody po celém světě.

V současné době ekonomiky 27 členských států EU společně se Spojeným královstvím masivně překračují planetární meze jak na úrovni EU, tak na národních úrovních.

Zdroj: O'Neill et al. (2018).
Grafika: Andrew Fanning. Údaje pro EU28 byly počítány v době, kdy Spojené království bylo ještě členem Evropské unie

Sociální nerovnost a ekologická spravedlnost

Ekologické krize, kterým čelíme, nemohou být odděleny od ekonomické, sociální a politické nerovnosti – jsou neoddelitelně provázány. Ti, kdo získali velký příjem a bohatství a jsou proto ekonomicky privilegovaní, mají daleko větší ekologickou stopu.

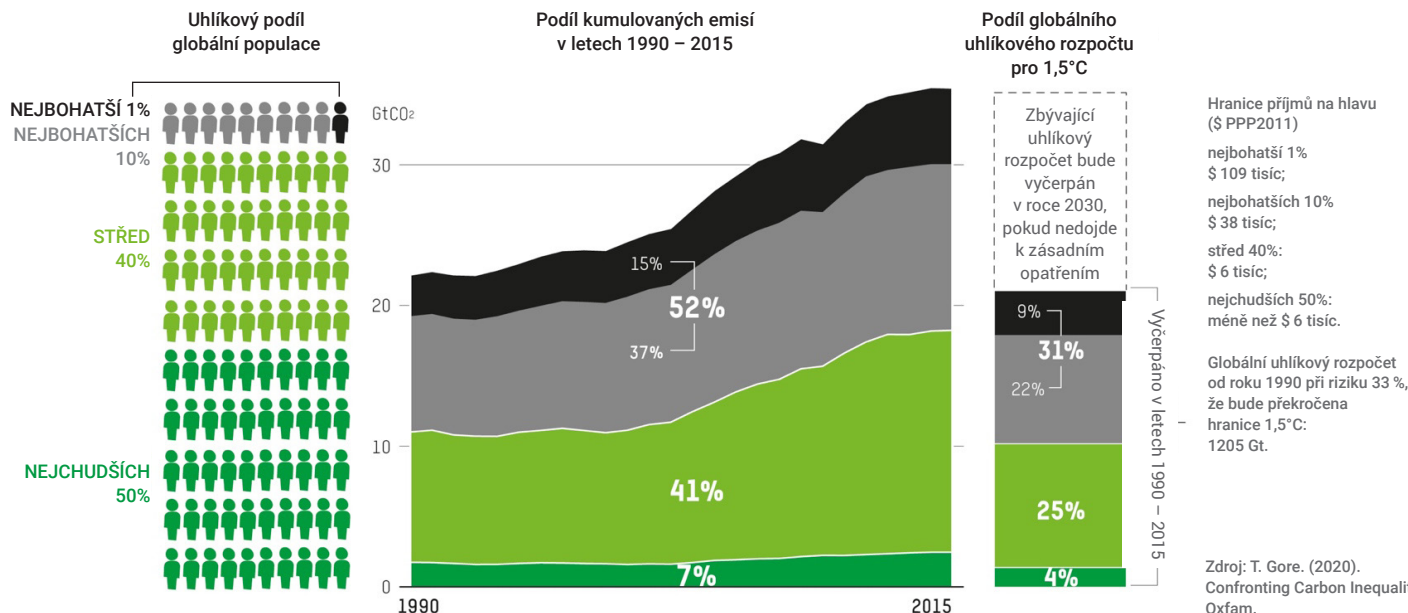
To je velmi dobře vidět na klimatické nouzi: 10 % nejbohatších (kolem 630 milionů lidí) bylo odpovědných za 52 % uhlíkových emisí sečtených za léta 1990–2015. V rámci této skupiny bylo nejbohatší 1 % (asi 63 milionů lidí) odpovědné za 15 % kumulovaných emisí a 9 % uhlíkového rozpočtu – dvakrát více, než chudá polovina světové populace (kolem 3,1 miliardy lidí).

Země EU a planetární meze, 2018

Při použití konceptu koblíhy můžeme jasně vidět, že ekonomika 27 zemí EU plus Spojené království významně překračuje planetární meze, aniž by naplňovala své sociální cíle, jak jsou stanoveny např. v EU's Social Scoreboard (sociální indikátory), pokud jde např. o nedostatky ve zdravotní péči nebo rozdílné odměňování mužů a žen.

Svět má problém extrémního bohatství. Role bohatých ze všech koutů světa při globálním oteplování je symptomem širších souvislostí: jejich konzum z velké části způsobil environmentální krize a řešení je především v jejich rukou v důsledku jejich politické moci. A stovky milionů trpí zničujícími dopady extrémní chudoby.

Kdo poháněl růst emisí?

Zdroj: T. Gore. (2020). Confronting Carbon Inequality. Oxfam.

Změny ve všech sektorech

Na příkladu čtyř sektorů lze ukázat systémové problémy, které sužují naše ekonomiky.

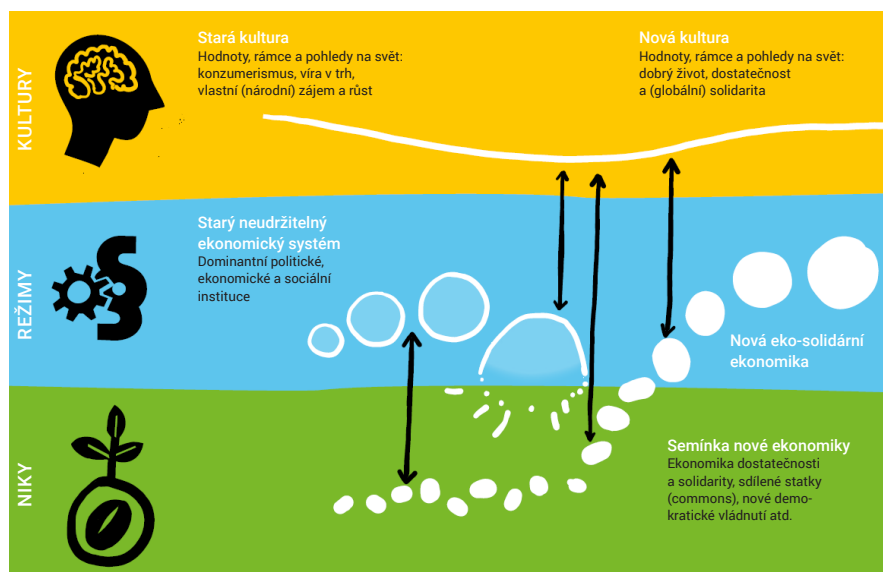
Jsou to zemědělství, textil, stavebnictví a digitalizace. Tyto příklady ukáží rozsah a hloubku potřebných změn.

- 1 Zemědělství uzpůsobené pro budoucnost.** Mnozí mají o zemědělství stále ještě rustikální představy, ale průmyslové zemědělství podporuje globální oteplování, znečišťuje prostředí, ničí biodiverzitu, poškozují drobné farmáře, ničí komunity a koncentruje bohatství a moc v rukou velkých korporací. Studie a praktické příklady prokazují, že pomocí agroekologie lze uživit společnost, zajistit farmářům důstojnou existenci a obnovit životní prostředí.
- 2 Přešít textilní sektor na míru přírodního světa.** Výroba oblečení a obuvi spotřebovává ohromné množství surovin, fosilních paliv a vody a vytváří spoustu odpadu v průběhu životního cyklu produktů. Hlavním viníkem je rychlá móda. Její neblahý dopad je obrovský a zahrnuje sweatshopy, nebezpečné a nezdravé pracovní podmínky a také nucenou práci. Ale existuje způsob, jak samotný textilní průmysl změnit podle jiné módy a použít jiné látky.
- 3 Postavit to lépe.** Stavby spolýkají ohromné množství prostoru a zdrojů. Lockdowny v době pandemie COVID-19 zřetelně ukázaly vážné dopady nerovného přístupu k prostoru pro bydlení, dennímu světlu a větrání. Krize bydlení kombinovaná se spekulativními trhy nemovitostí donutila mnoho lidí bydlet v ubytovnách nebo místech s nedostatečným vybavením. Stavební sektor má hluboký vliv na širší prostředí a klima. Ale existují cesty jak tvořit nebo stavět místa k obývání lépe slučitelná s přirozeným prostředím a stavět lépe než dosud.
- 4 Neviditelné vedlejší efekty digitální revoluce.** Zelené sliby digitální revoluce, jako byly kanceláře bez papíru, byly přehnané. Negativní dopady zahrnují rostoucí požadavky na energii pro digitální technologie a destrukci a škody způsobené těžbou minerálů nezbytných pro jejich výrobu. Na sociálně-ekonomické rovině mají digitální technologie tendenci prohlubovat nerovnosti a také vyvolávají obavy o soukromí. Ale jsme schopni nastavit nový operační systém a restartovat digitální revoluci.

Tyto příklady zdůrazňují tři pilíře, na kterých musí být postavena sociálně a ekologicky spravedlivá ekonomika. Potřebujeme odstranit struktury vykořisťování, které reprodukovat nerovnosti mezi zeměmi, pohlavími a třídami. Potřebujeme ekonomiku demokratizovat tím, že se ekonomická a politická moc dostane do rukou mnohým a ne jen hrstce. Potřebujeme učinit ekonomický systém nezávislým na růstu, aby mohl spotřebovávat méně zdrojů.

Přinést změnu

Když uvažujeme o změně, potřebujeme přemýšlet v termínech tří vrstev: niky, instituce a kultury. Niky jsou tam, kde operují průkopníci, zasévají semínka nové ekonomiky. Režimy jsou politické, ekonomické a sociální struktury, které stabilizují ekonomiku. Kultury jsou obecně sdílené hodnoty a pohledy na svět, které ovlivňují, co jsme schopni si představit a co chceme. Změna je potřebná na všech úrovních a změna v jedné vrstvě často vede ke změně v jiné vrstvě.

Zdroj: Smart CSOs Lab (2015). *Reimagining Activism*; adapted by Oxfam Germany.

Politické cíle

Pro překonání existujících struktur vykořisťování vyzýváme politiky, aby:

- obrátili směr finančních toků od těch zemí, které nejvíce profitovaly nebo dosud profitují z nespravedlivých struktur, směrem k zemím, které byly znevýhodněny
- vytvořili spravedlivější struktury obchodu a výroby
- umožnili lidem uplatňovat jejich svobodu pohybu

Pro demokratizaci ekonomiky a snížení nerovností vyzýváme politiky, aby:

- zajistili daleko rovnější přístup k výrobním prostředkům
- zajistili všeobecný přístup k základním službám a sociálnímu zabezpečení
- garantovali lidská práva dělníků, dělnic a drobných producentů v globálním hodnotovém řetězci

Pro dosažení nezávislosti na potřebě neustálého růstu a pro omezení spotřeby surovin vyzýváme politiky, aby:

- změnili politické myšlení od zaměření na neustálý růst hrubého domácího produktu (HDP) a mezinárodního obchodu směrem k zajištění dobrého života v rámci planetárních mezí
- přistupovali k obchodu nikoli s perspektivou růstu, ale s pochopením pro potenciál komerční sféry podpořit transformaci směrem k ekonomice dobrého života

Budme upřímní: tyto návrhy na změnu jsou v jádru politické, a proto jsou otázkou moci. Dotýkají se oblasti vlastnictví a privilegií, výhod, které jsou zřídka opouštěny dobrovolně. Nejde tedy jen o správné argumenty nebo nejpřesvědčivější analýzy. Jde také o budování protiváhy – v politické sféře, ve veřejné debatě a v každodenních souvislostech. K tomu je třeba občanská společnost, aktivisté, aktivistky, občané a občanky sdružení kolem společného zájmu. Jsou potřeba organizace, které spolupracují v aliancích a silných hnutích připravujících půdu pro změnu, a lidé, kteří tento zápas podporují. Proto zveme lidi, aby se přidali k nám nebo k podobným kampaním a hnutím, která požadují politické změny potřebné pro vybudování ekologicky a sociálně spravedlivé ekonomiky.

Klimatická demonstrace při COP 25 v Madridu ve Španělsku v roce 2019

© Pablo Tosco / Oxfam

Stovky dělnic a aktivistek protestují před parlamentem v Kapském Městě a žádají zákaz vysoce jedovatých pesticidů. Jižní Afrika, 2019. © Chris de Beer-Procter

Toto je shrnutí hlavních argumentů a poznatků vypracovaných v rámci zprávy "Towards a wellbeing economy that serves people and nature: Building a human environment that is socially just and ecologically sustainable" (Směrem k ekonomice dobrého života, která slouží lidem a přírodě: vytvářet lidské prostředí, které je sociálně spravedlivé a ekologicky udržitelné), kterou publikoval Oxfam Germany a EEB pro konsorcium ClimateOfChange.

Celá zpráva v angličtině se všemi odkazy je dostupná na: climateofchange.info/wellbeingeconomyreport.pdf

Podle knihy Kate Raworth, *Ekonomie koblihy* (RAWORTH, Kate. *Ekonomie koblihy: sedm způsobů ekonomického myšlení pro 21. století*.

Přeložil Jan BALÁČ, přeložil Vendula BITTNER. V Praze: Družstevní nakladatelství Idea, 2020. ISBN 978-80-907775-1-4)

Přepočteno k roku 2011 v porovnání parity kupní síly

Toto shrnutí bylo vytvořeno k šíření výsledků výzkumu, aby přispělo k veřejné debatě a vybudilo reakci na relevantní politiky a praxi. Ne všechny organizace zapojené v konsorciu se zabývají všemi zahrnutými tématy a ne všechny detaily analýzy nutně odrážejí oficiální pozice všech zapojených organizací.

Český překlad publikace vznikl v rámci české části kampaně Climate of Change – projektu People and Climate: End Climate Change. Start Climate of Change, podpořeného v rámci programu DEAR Evropské unie. Za obsah publikace je zcela zodpovědná Ekumenická akademie, z. s. a nemůže být považován za stanovisko Evropské unie.